

UZASADNIENIE

Projektowane rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 47 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”.

Zgodnie z art. 47 ust. 5 ustawy minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, standard obowiązujących podstawowych usług świadczonych przez domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz tryb kierowania i przyjmowania do takich domów, uwzględniając możliwości odizolowania ubiegających się o pomoc osób od sprawcy przemocy i przewyciężenia sytuacji kryzysowej.

Obecnie kwestie powyżej wskazane reguluje rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej 8 marca 2005 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (Dz. U. poz. 418), które utraci moc z chwilą wejścia w życie projektowanej regulacji.

Potrzeba opracowania projektu nowego rozporządzenia wynika z analizy obecnie funkcjonujących rozwiązań w tym obszarze, w tym postulatów zgłaszanych przez osoby kierujące domami dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, zwanych dalej „domami”, oraz wyników kontroli przeprowadzonej w 2019 r. przez Najwyższą Izbę Kontroli, która pokazała nieprawidłowości w zakresie funkcjonowania tych placówek. Kilkunastoletnie doświadczenia w stosowaniu dotychczasowych przepisów określających funkcjonowanie domów pokazały potrzebę zmian.

Postulaty dotyczące potrzeby zmian zgłaszały środowiska związane z domami (w roku 2020 zebrano i przeanalizowano propozycje zmian zgłaszane przez osoby kierujące domami).

Zgodnie z przepisem upoważniającym do wydania rozporządzenia projekt określa standard podstawowych usług świadczonych przez domy oraz tryb kierowania i przyjmowania do tych placówek.

W § 2 projektu rozporządzenia wskazano, że dom zapewnia całodobowy, okresowy pobyt matkom z małoletnimi dziećmi, kobietom w ciąży, ojcom z małoletnimi dziećmi i innym osobom sprawującym opiekę prawną nad małoletnimi dziećmi. Pod pojęciem mieszkańca należy rozumieć wszystkie osoby wymienione w § 2 ust. 1 projektu rozporządzenia tj. zarówno kobiety w ciąży, rodziców/opiekunów małoletnich, jak i małoletnie dzieci przebywające w placówce. Zarówno dorośli, jak i dzieci są pełnoprawnymi odbiorcami usług świadczonych przez dom, zarówno w zakresie zapewnienia schronienia, jak i wsparcia specjalistycznego, mimo iż zakres tego wsparcia będzie różny w odniesieniu do tych grup osób (wielokrotnie

w przypadku dorosłych mieszkańców domu wsparcie specjalistyczne świadczone zgodnie z indywidualnym planem wsparcia, a wynikające z analizy potrzeb, będzie dużo szersze niż w przypadku dzieci).

W projektowanych przepisach podkreślono, iż drugim podstawowym zadaniem domów, oprócz zapewnienia schronienia, jest udzielanie specjalistycznego wsparcia. Jak pokazały wyniki kontroli NIK z 2019 roku pt. *Wsparcie dla potrzebujących schronienia matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży*, placówki te wspierały mieszkańców na różne sposoby (m.in. wsparcie pracownika socjalnego, wsparcie psychologiczno-terapeutyczne, porady prawne), jednak forma i zakres wsparcia specjalistycznego w różnych domach były bardzo zróżnicowane. Regulacje zawarte w projektowanym rozporządzeniu wskazują, że rolą domu, oprócz zapewnienia schronienia, jest objęcie mieszkańców takimi formami pomocy, zależnymi od potrzeb mieszkańców, które będą miały na celu przezwycięzenie sytuacji kryzysowej, w jakiej mieszkaniac się znalazł. Ze względu na różnorodność problemów, z jakimi trafiają do placówki mieszkańcy, pomoc specjalistyczna mająca na celu wzmocnienie tych osób jest niezbędnym elementem pobytu w domu. Funkcją domu nie jest jedynie zapewnienie schronienia.

Przepis § 3 projektu rozporządzenia porządkuje standard podstawowych usług świadczonych przez domy, zarówno w zakresie interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym (wcześniej opiekuńczo-wspomagającym), jak i w zakresie potrzeb bytowych.

Wprowadzenie w ramach działań interwencyjnych ewentualnego objęcia osoby przyjmowanej do domu natychmiastową pomocą psychologiczną wynika z faktu, iż osoby trafiające do domów są często w złej kondycji psychicznej (np. osoby doświadczające przemocy w rodzinie, ofiary nadużyć seksualnych) i wymagają natychmiastowego wsparcia psychologicznego.

Różnorodność problemów, z jakimi do domów trafiają osoby w sytuacji kryzysu, wymaga umożliwienia skorzystania – w zależności od potrzeb - z pomocy psychologicznej, terapeutycznej, prawnej czy socjalnej. W zakresie terapeutyczno-wspomagającym rozporządzenie szczególny nacisk kładzie na rozwój kompetencji wychowawczych mieszkańców domów. Biorąc pod uwagę, iż dom jest dedykowany osobom z dziećmi (lub oczekującym na dziecko) podjęcie działań zwiększających kompetencje wychowawcze wydaje się niezbędne. Istotne jest również objęcie mieszkańców działaniami zmierzającymi do rozwoju umiejętności dotyczących możliwości samodzielnego funkcjonowania poza placówką

(np. wsparcie w zakresie ustabilizowania sytuacji zawodowej czy samodzielnego prowadzenia gospodarstwa domowego, co może się odbywać np. poprzez treningi w zakresie gospodarowania budżetem czy organizacji czasu). Dodatkowo, mając na względzie sugestie zgłaszane przez realizatorów zadania, w ramach wsparcia terapeutyczno-wspierającego ujęto również udzielenie pomocy w uzyskaniu dostępu do lokalu mieszkalnego lub innego stałego miejsca schronienia po opuszczeniu domu, co wydaje się kluczowym elementem działań biorąc pod uwagę, że przyczyną skierowania do domu był brak miejsca schronienia. Przy czym zakres oferowanego wsparcia w zakresie terapeutyczno-wspomagającym będzie oczywiście różny w zależności od potrzeb i indywidualnej sytuacji mieszkańców.

W zakresie potrzeb bytowych wskazano, że dom zapewnia mieszkańcom okresowy, całodobowy pobyt bez określania maksymalnej liczby mieszkańców domu. Zgodnie z ideą deinstytucjonalizacji preferowane jest tworzenie małych i kameralnych placówek, niemniej jednak rozporządzenie umożliwia tworzenie większych domów, w sytuacji kiedy istnieją takie potrzeby na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego, a możliwości lokalowe na to pozwalają. Obecnie obowiązujące rozporządzenie wskazywało, że dom powinien zapewniać pobyt dla trzydziestu osób, jednak przepisy dopuszczały odstępstwa od powyższego. Mając jednak na względzie, że dom powinien zapewniać warunki jak najbardziej zbliżone do domowych, jak również gwarantować poszanowanie prywatności w projekcie rozporządzenia wskazano, że co do zasady każda z rodzin powinna zajmować odrębny pokój. Projekt rozporządzenia przewiduje, że wspólne pokoje mogą zajmować kobiety w ciąży (maksymalnie trzy w pokoju), ewentualnie rodziny, które wyrażą zgodę na pobyt w jednym pokoju z członkami innej rodziny. Mimo, iż projektowane regulacje nie ograniczają liczby miejsc w domu, a tym samym wielkości placówki, to wprowadzają wymóg takiej organizacji domu, aby każda z przebywających w domu rodzin miała zagwarantowaną prywatność i warunki jak najbardziej zbliżone do domowych. W opinii projektodawcy rezygnacja z określenia sztywnej liczby miejsc jaką dysponuje dom w sposób istotny uelastyczni wymogi dotyczące tworzenia nowych placówek, a tym samym może wpłynąć na większe zainteresowanie tworzeniem nowych domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

W zakresie potrzeb bytowych projekt rozporządzenia określa też standardy dotyczące poszczególnych pomieszczeń w domu. Jeśli chodzi o pomieszczenia kuchenne wskazano, że dom musi posiadać co najmniej jedną ogólnodostępną kuchnię (lub aneks kuchenny), przy czym dom powinien dysponować odpowiednią do potrzeb ilością miejsc do przygotowywania posiłków - jedno miejsce do przygotowywania posiłków na nie więcej niż dziesięciu

mieszkańców (miejsce do przygotowywania posiłków rozumiane jest jako wydzielone stanowisko do sporządzania posiłków wyposażone co najmniej w: kuchenkę, zlewozmywak, lodówkę, meble kuchenne oraz sprzęt i naczynia do przygotowywania i spożywania posiłków). Obecnie obowiązujące rozwiązania nie różnicowały wymogów dotyczących kuchni w zależności od liczby mieszkańców w placówce (dla przykładu dom dysponujący dziesięcioma miejscami i dom dysponujący czterdziestoma miejscami, zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami, miały spełniać takie same wymogi w tym zakresie). Zasadnym wydaje się wprowadzenie rozwiązań różnicujących wymogi w tym obszarze w zależności od liczby miejsc w placówce, co w sposób wyraźny wpłynie na poprawę warunków domu. Określenie stanowisk do przygotowywania i spożywania posiłków odniesiono do liczby mieszkańców (zarówno osób dorosłych, jak i dzieci) rozumianych jako liczba miejsc, jakimi dysponuje placówka (przy czym odpowiednia do potrzeb liczba miejsc do przygotowywania posiłków może się znajdować w jednej kuchni lub w kilku różnych pomieszczeniach kuchennych czy aneksach) Przepisy określające wymogi dotyczące łazienek pozostały zasadniczo bez zmian w odniesieniu do obecnych uregulowań w tym zakresie tzn. dom powinien dysponować liczbą łazienek proporcjonalną do liczby mieszkańców domu tj. jedna łazienka na nie więcej niż pięć osób.

Dodatkowo wskazano, iż dom powinien dysponować odrębnym pomieszczeniem do pracy indywidualnej z mieszkańcami, co wynika z konieczności zapewnienia odpowiedniego miejsca do udzielania wsparcia specjalistycznego gwarantującego kameralne warunki. Określono także, iż wskazane jest wydzielenie pomieszczenia na wózki dziecięce, co wynikało z postulatów osób kierujących placówkami, przy czym określono, iż wymóg ten jest fakultatywny i zależny od możliwości lokalowych domu.

Przepis § 3 ust. 2 projektu rozporządzenia zawiera regulacje dotyczące kadry domów, wskazując otwarty katalog usług świadczonych przez osoby posiadające specjalistyczne kwalifikacje, które może, w zależności od potrzeb, świadczyć placówka. Niemniej jednak, przepisy w powyższym zakresie pozostawiają dowolność organom prowadzącym domy w zależności od potrzeb i możliwości dotyczących zatrudnienia specjalistów, tzn. realizacja tych usług może odbywać się poprzez zatrudnienie w placówce kadry specjalistycznej bądź też poprzez organizację dostępu do specjalistycznego wsparcia świadczonego przez osoby niebędące pracownikami domu. Założeniem jest bowiem, aby placówka umożliwiała każdemu mieszkańcowi domu wsparcie specjalistyczne, zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami w odpowiednim zakresie, wymiarze i formie. Optymalną sytuacją jest zatrudnienie specjalistów

przez placówkę, co zapewne gwarantowałoby łatwą dostępność do wsparcia, niemniej jednak wybór sposobu realizacji zadania, tj. zapewnienia dostępu do świadczonych usług leży w gestii organu prowadzącego dom.

W projektowanych przepisach zrezygnowano ze wskazania, że dom zapewnia opiekę w przypadku choroby oraz opiekę nad dziećmi. Dom nie jest placówką świadczącą usługi opiekuńcze, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, jak również nie świadczy opieki nad dziećmi, nie będąc instytucją pieczy zastępczej. Również kwestia dostępu do usług zdrowotnych nie mieści się w upoważnieniu ustawowym do projektowanego rozporządzenia, ani w materii ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Korzystanie z usług zdrowotnych przez mieszkańców domu wynika z odrębnych przepisów.

Udzielanie pomocy mieszkańcom domów powinno, zgodnie z projektowanym rozporządzeniem, odbywać się w oparciu o indywidualny plan wsparcia, co zostało uregulowane w § 4.

Indywidualny plan wsparcia stanowi formę kontraktu zawieranego pomiędzy placówką, a mieszkańcem, określającego zarówno cele do realizacji, jak i działania zmierzające do ich osiągnięcia. Jest on sformalizowaniem i uporządkowaniem zakresu wsparcia udzielonego przez dom w zakresie terapeutyczno-wspomagającym, o jakim mowa w § 3 ust. 1 pkt 2 projektu rozporządzenia, w odniesieniu do indywidualnych potrzeb każdego mieszkańca, i w tym sensie odnosi się do standardu usług świadczonych przez dom w zakresie terapeutyczno-wspomagającym. Jak pokazała kontrola NIK nie wszystkie domy opracowywały programy usamodzielnienia. Obecne zmiany rozszerzają i formalizują wymogi dotyczące planu wsparcia, konkretyzując także odpowiedzialność pracowników domu za dokumentowanie i monitorowanie realizacji planu wsparcia (kierownik domu wyznacza spośród pracowników asystenta indywidualnego planu wsparcia).

Należy pamiętać, że pobyt w placówce jest formą wsparcia udzielanego zgodnie z przepisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, dlatego też pokonanie trudnych sytuacji powinno zakładać aktywne współdziałanie w ich rozwiązywaniu (art. 4 ustawy). Stąd też w projektowanych przepisach podkreślono, że realizacja indywidualnego planu wsparcia wymaga współpracy i aktywnego zaangażowania osoby, której ten plan dotyczy, tak aby podejmowane działania zmierzały do usamodzielniania i możliwie szybkiego opuszczenia placówki. Pobyt w domu jest okresową formą wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej. Podejmowanie działań zmierzających do

usamodzielnienia mieszkańca powinno, co do zasady, odbywać się we współpracy z ośrodkiem pomocy społecznej, znajdującym się na terenie gminy, w której mieszkaniu deklaruje chęć zamieszkania po opuszczeniu placówki, co gwarantuje kontynuację wsparcia odpowiednich instytucji publicznych również po opuszczeniu domu (§ 4 ust. 5 projektu rozporządzenia), zwłaszcza w zakresie zapewnienia miejsca zamieszkania, a tym samym zwiększa efektywność i skuteczność udzielanej interdyscyplinarnie pomocy.

Przepis § 5 projektowanego rozporządzenia reguluje kwestie kierowania do domów. Przepisy w tym zakresie w dużej części są kontynuacją dotychczasowych rozwiązań w tym obszarze. Procedura w dalszym ciągu wymaga, aby osoba ubiegająca się o skierowanie do domu składała wniosek w ośrodku pomocy społecznej właściwym ze względu na jej miejsce zamieszkania, który to ośrodek kompletuje dokumenty. Następnie ośrodek pomocy społecznej przekazuje dokumenty do starosty najbliższego powiatu prowadzącego dom, który wydaje decyzję administracyjną o skierowaniu do domu.

Doprecyzowano kwestie związane z kierowaniem do domów osób bezdomnych, co nie było uregulowane przepisami obecnie obowiązującego rozporządzenia. Zgodnie z art. 101 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, właściwą do udzielania świadczeń w przypadku osoby bezdomnej jest gmina ostatniego miejsca zameldowania tej osoby na pobyt stały. Jednak jak stanowi art. 101 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, w przypadkach szczególnie uzasadnionych sytuacją osobistą osoby ubiegającej się o świadczenie oraz w sprawach niecierpiących zwłoki (...), właściwą miejscowo jest gmina miejsca pobytu osoby ubiegającej się o świadczenie. Uwzględniając uwagi zgłoszone w trakcie konsultacji publicznych należy uznać, że przypadek osoby z problemem bezdomności w połączeniu z potrzebą ochrony macierzyństwa jest przypadkiem szczególnym, a jednocześnie niecierpiącym zwłoki, dlatego złożenie wniosku o pomoc powinno następować w tym przypadku w miejscu pobytu co w znacznym stopniu skróci czas postępowania w sprawie.

W związku z powyższym w odniesieniu do osób bezdomnych z dziećmi (lub bezdomnych kobiet ciężarnych), mimo iż gminą właściwą do udzielania świadczeń pozostaje gmina ostatniego miejsca zameldowania, to złożenie wniosku o świadczenie w formie pobytu w domu, jak również skompletowanie dokumentacji niezbędnej do udzielenia wsparcia powinno się odbywać w miejscu pobytu tej osoby. Przy czym przepisy rozporządzenia zobowiązują ośrodek pomocy społecznej właściwy ze względu na miejsce pobytu osoby bezdomnej ubiegającej się o skierowanie do domu, do przekazania informacji gminie właściwej ze względu na ostatnie

miejsce zameldowania tej osoby na pobyt stały, o toczącym się postępowaniu w sprawie skierowania do domu.

Projektowane przepisy doprecyzowują również, że pobyt w domu, nie zmienia właściwości gminy w zakresie udzielania świadczeń z pomocy społecznej, co w przypadku obecnie obowiązujących przepisów budziło wątpliwości interpretacyjne. Powyższe wynika z faktu, że pobyt w domu ma charakter tymczasowy.

W projektowanym rozporządzeniu doprecyzowano kwestię praw i obowiązków osób przebywających w domu. Przepis § 6 projektowanego rozporządzenia odnosi się do kwestii dotychczas nie uregulowanych przepisami rozporządzenia, tj. kwestii uporczywego naruszania zasad pobytu w domu lub braku współpracy w zakresie realizacji działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji, w jakiej znalazła się osoba przebywająca w domu. Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że nie wszystkie osoby przebywające w domu respektują zasady pobytu np. utrzymywanie abstynencji. Pobyt zakłada przestrzeganie określonych zasad, dlatego też, uwzględniając postulaty osób kierujących obecnie funkcjonującymi domami, w projekcie rozporządzenia doprecyzowano konsekwencje uporczywego łamania zasad pobytu w domu lub braku współpracy mieszkańca, poprzez wprowadzenie regulacji dotyczących trybu uchylecia decyzji przyznającej prawo do pobytu w domu, której konsekwencją byłaby konieczność opuszczenia domu. Kwestia uchylecia lub zmiany każdej decyzji administracyjnej przyznającej prawo do świadczeń z pomocy społecznej (prawo do schronienia w domu jest świadczeniem z pomocy społecznej) została uregulowana przepisami ustawy o pomocy społecznej. Zgodnie z art. 106 ust. 5 decyzję administracyjną zmienia się lub uchyla na niekorzyść strony bez jej zgody m.in. jeżeli wystąpiły przesłanki, o których mowa w art. 11 i 12 ustawy. Zaś zgodnie z art. 11 ust. 2 brak współdziałania osoby lub rodziny z pracownikiem socjalnym lub asystentem rodziny w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej, lub zaistnienie innych okoliczności o jakich mowa w przywołanym przepisie, mogą stanowić podstawę do uchylecia decyzji o przyznaniu świadczenia. W rozporządzeniu doprecyzowano kwestie związane m.in. z dokumentowaniem okoliczności, które są podstawą do wydania decyzji uchylając prawo do pobytu w domu, jak również doprecyzowano że wydanie decyzji może nastąpić na uzasadniony wniosek kierującego domem, po ustaleniu wszelkich okoliczności w sprawie oraz uwzględnieniu sytuacji osób małoletnich przebywających z mieszkańcem w domu.

W przepisach uregulowano również możliwy czasookres wydłużenia pobytu w domu, który co do zasady powinien trwać nie dłużej niż 12 miesięcy. W sytuacjach

szczególnych pobyt może być przedłużony, jednak nie dłużej niż o 6 miesięcy. Określenie maksymalnego możliwego okresu pobytu w domu wynika z faktu, iż głównym celem wsparcia udzielanego przez dom powinno być możliwie szybkie usamodzielnienie i powrót do miejsca zamieszkania. Pobyt w domu dla matek z małoletnimi dziećmi wiąże się z podejmowaniem działań mających na celu przezwycięzenie sytuacji kryzysowej, która była przyczyną umieszczenia w domu. Działania realizowane w ramach indywidualnego planu wsparcia mają na celu jak najszybsze usamodzielnienie mieszkańca domu. W związku z powyższym perspektywa możliwości bezterminowego lub znacząco długiego przebywania w domu może w niektórych sytuacjach mieć znaczenie demotywujące do podejmowania realnych i efektywnych działań z zmierzających do usamodzielniania, na co zwracały uwagę osoby kierujące domami. Zaproponowany obecnie termin tj. możliwość przebywania w domu maksymalnie 1,5 roku wydaje się być wystarczający do podjęcia efektywnych działań umożliwiających usamodzielnienie. Należy wskazać, że mimo, sztywnego określenia możliwego czasookresu pobytu w domu, w przypadku innych placówek zapewniających podobny zakres wsparcia (schronienie oraz wsparcie specjalistyczne) czas pobytu w placówce określony przepisami prawa jest zdecydowanie krótszy niż w przypadku domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Dla przykładu czas pobytu w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie działających na podstawie przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wynosi do 3 miesięcy z możliwością jego przedłużenia w uzasadnionych sytuacjach.

Z dotychczasowych doświadczeń funkcjonujących domów wynika, że uregulowania wymagała kwestia dzieci, które osiągały pełnoletniość w trakcie pobytu w domu wraz z rodzicem lub opiekunem. W sytuacji, gdy jedno z dzieci osiąga pełnoletniość i nadal kontynuuje naukę, a matka lub ojciec wraz z pozostałymi małoletnimi dziećmi ma prawo dalej przebywać w domu, pełnoletnie dziecko powinno dom opuścić. Funkcjonujące domy zgłaszały, iż natychmiastowe usamodzielnienie takiej osoby jest niezwykle problematyczne, dlatego wprowadzono przepis regulujący, że w przypadku osiągnięcia przez dziecko pełnoletniości w trakcie pobytu w domu, w sytuacji kiedy w domu przebywa jego matka, ojciec albo opiekun prawny z młodszym rodzeństwem, osoba może pozostać w domu do czasu przebywania w placówce rodzica albo opiekuna prawnego, pod warunkiem, że nadal uczęszcza do szkoły lub szkoły wyższej lub legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Jak słusznie wskazywano w uwagach przekazanych w trakcie konsultacji publicznych projektu rozporządzenia, przedmiotowa zmiana zapobiega sytuacjom kiedy

osiągające pełnoletniość uczące się dzieci (a więc de facto pozostające nadal pod bezpośrednią opieką dotychczasowych opiekunów prawnych), lub wymagające opieki ze względu na swoją niepełnosprawność zmuszone byłyby szukać schronienia w placówkach dla osób bezdomnych.

Dodatkowo należy wskazać, że udzielanie wsparcia będzie wymagało pozyskiwania różnego zakresu danych dotyczących osób i rodzin ubiegających się o tę formę pomocy i korzystających ze wsparcia przedmiotowych placówek. Pobyt w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży jest świadczeniem z systemu pomocy społecznej uregulowanym w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, która zawiera regulacje dotyczące przetwarzania danych osobowych - są one zawarte w art. 100 ustawy.

Dodatkowo wszystkie podmioty zaangażowane w realizację zadań z pomocy społecznej mają obowiązek stosować przepisy prawa, w tym przepisy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (*ogólne rozporządzenie o ochronie danych*). Zgodnie z zasadą minimalizacji danych sformułowaną w art. 5 ust. 1 lit. c rozporządzenia 2016/679, dane muszą być uzyskiwane adekwatnie w stosunku do celu, w jakim są one zbierane oraz ograniczone do informacji niezbędnych, by ten cel osiągnąć. Zgodnie z art. 100 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej przetwarzanie danych w ramach zadań z zakresu pomocy społecznej jest ograniczone tzn. jest możliwe tylko w zakresie niezbędnym do realizacji zadań.

Mając na względzie, że przetwarzanie danych będzie się odbywało w oparciu o przepisy ustawy o pomocy społecznej (przedmiotowe rozporządzenie stanowi akt wykonawczy do ustawy) będzie ono zgodne również z art. 5 ust. 1 lit. f ogólnego rozporządzenia o ochronie danych, czyli dane przetwarzane będą w sposób zapewniający odpowiednie bezpieczeństwo danych osobowych, w tym ochronę przed niedozwolonym lub niezgodnym z prawem przetwarzaniem oraz przypadkową utratą, zniszczeniem lub uszkodzeniem, za pomocą odpowiednich środków technicznych lub organizacyjnych. Zgodnie z art. 100 ust. 7 ustawy o pomocy społecznej wszystkie podmioty i osoby realizujące zadania w zakresie pomocy społecznej określone w ustawie obowiązane są do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji i danych, które uzyskały przy wykonywaniu tych zadań.

Przetwarzanie danych osobowych będzie się odbywało na etapie kompletowania dokumentacji o jakiej mowa w § 5 ust. 5 projektu rozporządzenia przez ośrodek pomocy społecznej w związku ze złożeniem przez osobę ubiegającą się o świadczenie w formie

schronienia w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, wniosku o przyznanie świadczenia. Kompletowane dokumenty będą zawierały również dane osobowe szczególnych kategorii tj. dane dotyczące stanu zdrowia osoby. Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży jest ośrodkiem wsparcia, który nie świadczy całodobowej opieki osobom wymagającym ze względu na swój stan zdrowia lub niepełnosprawność takiej formy wsparcia. W związku z powyższym informacja na temat stanu zdrowia jest istotna ze względu na konieczność określenia czy osoba ubiegająca się o wsparcie nie powinna ze względu na swój stan zdrowia uzyskać pomocy w innych specjalistycznych placówkach, które zapewniają całodobową opiekę oraz wsparcie w formie usług opiekuńczych tj. czy zakres usług oferowanych przez dom jest adekwatny do potrzeb osoby ubiegającej o się o wsparcie, tym samym czy skierowanie do placówki jest zasadne.

Jednocześnie pozyskiwanie danych od osób ubiegających się o przyznanie świadczeń z pomocy społecznej (zapewnienie schronienia w domu jest świadczeniem niepieniężnych z pomocy społecznej) uregulowane zostało w art. 107 ustawy o pomocy społecznej zgodnie z którym z osobami i rodzinami korzystającymi ze świadczeń z pomocy społecznej przeprowadza się wywiad środowiskowy w celu ustalenia ich sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej. Jednocześnie w art. 107 ust. 5b ustawy wskazano katalog dokumentów na podstawie których pozyskiwane są informacje dotyczące sytuacji świadczeniobiorcy, wśród których znajdują się również dokumenty dotyczące stanu zdrowia np. orzeczenia o niepełnosprawności. Również kwestionariusz wywiadu środowiskowego, który stanowi jeden z dokumentów wskazanych w § 5 ust. 5 projektu rozporządzenia na podstawie którego podejmowana jest decyzja o skierowaniu do placówki, zawiera informacje na temat stanu zdrowia osób ubiegających się o przyznanie świadczenia.

Po skompletowaniu dokumentów niezbędnych do wydania decyzji administracyjnej w sprawie przyznania świadczenia tj. skierowania do domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, są one przekazywane do starosty powiatu, który wydaje decyzję o skierowaniu do domu, co będzie wiązało się z przetwarzaniem danych osobowych przez kolejny podmiot zaangażowany w realizację przedmiotowego zadania. Dokumentacja jest przesyłana za pośrednictwem operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo Pocztowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1041) lub drogą elektroniczną za pośrednictwem elektronicznej platformy usług administracji publicznej w rozumieniu ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2021 poz. 670 z późn. zm.), tj. platformy e-PUAP.

Dane osobowe mieszkańców przetwarzane są również przez pracowników domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży co wynika z faktu pobytu w domu i konieczności opracowania indywidualnego planu wsparcia w oparciu o diagnozę sytuacji mieszkańca. Mając na względzie zasadę minimalizacji danych, w przepisach rozporządzenia wskazano, że w ramach opracowywania i realizacji planu przetwarzane są dane dotyczące sytuacji mieszkańca w zakresie niezbędnym do udzielenia przez dom wsparcia, w szczególności dotyczące sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej czy majątkowej, jednocześnie wskazując, że przetwarzanie danych będzie następowało w sposób zapewniający odpowiednie bezpieczeństwo danych osobowych.

W projekcie rozporządzenia zawarto też regulacje dotyczące dokumentowania sytuacji związanych z łamaniem regulaminu domu lub brakiem współpracy z zakresie realizacji indywidualnego planu wsparcia. Dokumentowanie ww. okoliczności i związane z tym przetwarzanie danych będzie odbywać się w formie notatek służbowych lub adnotacji sporządzanych przez pracowników domu w związku z monitorowaniem realizacji i weryfikacją indywidualnego planu wsparcia.

Zgodnie z § 4 ust. 6 projektu rozporządzenia w ramach planu dom współpracuje z ośrodkiem pomocy społecznej, znajdującym się na terenie gminy miejsca zamieszkania mieszkańca lub gminy, na terenie której mieszkaniec deklaruje chęć zamieszkania po opuszczeniu domu, co również wiąże się z przetwarzaniem danych osobowych mieszkańców. W celu zminimalizowania ryzyka nadmiernego przekazywania danych wskazano w przepisach rozporządzenia, że w ramach współpracy, o której mowa w ust. 6 możliwa jest wymiana danych dotyczących mieszkańca domu, w zakresie niezbędnym do udzielenia przez ośrodek pomocy społecznej wsparcia po opuszczeniu domu, w szczególności w uzyskaniu dostępu do lokalu mieszkalnego lub innego stałego miejsca schronienia po opuszczeniu domu. Powyższe zawęża zakres danych jakie będą przekazywane tylko do tych danych, które będą niezbędne w celu wsparcia mieszkańca - w głównej mierze w zakresie kwestii mieszkaniowych.

Kwestia administrowania danych uregulowana została w ustawie o pomocy społecznej. Zgodnie z art. 100 ust. 5 ustawy o pomocy społecznej jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 110 ust. 1, art. 111, art. 112 ust. 1, 2 i 8, realizujące zadania w zakresie pomocy społecznej określone w ustawie są administratorami danych osobowych przetwarzanych w celu przyznawania i udzielania świadczeń z pomocy społecznej. W ustawie uregulowano również, że podmioty uprawnione, którym zlecono realizację zadania z zakresu pomocy społecznej, a w przypadku wykonywania zleconego zadania poprzez jednostki organizacyjne pomocy

społecznej - te jednostki, są administratorami danych osobowych przetwarzanych w celu udzielania świadczeń z pomocy społecznej przez te podmioty i jednostki (art. 25 ust. 7 ustawy). Tak więc wszystkie podmioty, które na różnych etapach będą realizować zadania związane z udzielaniem wsparcia, przetwarzając dane osób ubiegających się o skierowanie domu, a następnie mieszkańców domu będą bezpośrednio administrowały danymi przetwarzanymi we własnym zakresie. Przy czym zgodnie z art. 100 ust. 3 ustawodawca złagodził wykonywanie obowiązku informacyjnego, ale powyższa regulacja dotyczy wyłącznie obowiązku informacyjnego z art. 13 ust. 1 i 2 rozporządzenia o ochronie danych osobowych, a więc sytuacji, gdy dane są zbierane od osoby, której dotyczą. Obowiązek informacyjny przy pozyskiwaniu danych osobowych w sposób inny niż od podmiotu danych (z art. 14 ogólnego rozporządzenia o ochronie danych) powinien być wykonywany przez administratorów danych osobowych na zasadach ogólnych z art. 14 rozporządzenia.

Przepis § 7 projektu rozporządzenia zawierają regulacje przejściowe i dostosowujące. Zgodnie z § 7 ust. 3 projektu rozporządzenia, istniejące w dniu wejścia w życie przedmiotowego rozporządzenia domy, które nie spełniają standardów podstawowych usług w zakresie potrzeb bytowych są obowiązane do osiągnięcia tych standardów najpóźniej w terminie 24 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia. Mimo, iż przepisy rozporządzenia co do zasady nie wprowadzają konieczności zmiany standardów dotyczących budynków, w których mieszczą się obecnie funkcjonujące domy, to mogą wiązać się z koniecznością przeorganizowania funkcji niektórych pomieszczeń oraz przeorganizowania pobytu mieszkańców w domu. Wejście w życie przedmiotowego rozporządzenia w przypadku niektórych domów będzie się wiązało z koniecznością wydzielenia odpowiedniej liczby stanowisk do przygotowywania posiłków w obecnie istniejących kuchniach oraz wydzielenia pomieszczenia do pracy indywidualnej (co do zasady standardy dotyczące łazienek czy pokoi dla kobiet w ciąży pozostają bez zmian). Dlatego też przewiduje się wydłużenie o 24 miesiące czasu na dostawanie istniejących domów do wprowadzanych standardów w zakresie potrzeb bytowych.

Zgodnie z § 9 projektu rozporządzenie wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2022 r. Projekt rozporządzenia nie podlega procedurze notyfikacji aktów prawnych określonej w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Projektowana regulacja nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projektowane rozporządzenie nie będzie miało wpływu na działalność mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców.

Projekt rozporządzenia nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.